مەینەتییەکانی منداڵی لە ڕۆمانەکانی چارلز دیکنزدا

کاوە عەبدولکەریم شێروانی

ڕۆمـان لەگـێـڕانەوەی چیـرۆک و ڕووداوەکـانی ژیان سـەرچاوە هەڵدەگرێ. لەبەرهەمـەکـانی زۆربەی نووسـەرە مەزنەکانی جیـهان، کاریگەری و ڕەنگدانەوەی قۆناغی ژیانی منداڵی دەبینرێ. مـرۆڤ هەرچەندی بە تەمـەندا شـۆڕ بێـتـەوە، بەڵکو تا مـردنیش. ژیانی منداڵی لەیاد ناکاو کاریگەریشی لەبیرکردنەوەو هەڵسوکەوتی ژیانی ڕۆژانەیدا ڕەنگ دەداتەوە. ئەدی ئەگەر ژیانی منداڵی پڕ بێ لەخەم و مەینەتی؟ مرۆڤە هەستیارەکان لەگەڵ گەورە بوونیان باڵای ئازارو مەینەتییەکانیان بەرزتر دەبێ. ئەو ئومـێـدو ئاواتانەی وەدەست نەهاتوون برینێکـیـان لە ئەندێشەدا دروست کردووە، بەتێپەڕبوونی کات ئەو برینە دەمـێنێـتـەوە و لێـرەو لەوێ جارجارە دەکولێـتـەوە، لەهەندێک مـرۆڤـاندا ئەم کـولانەوەیە لەقـۆناغـێـک لەقۆناغەکانی ژیان کانیاوی پەنگخواردووی ئەو ئازارو مـەینەتیـیانە دەتەقـێنێـتـەوە، لەوانەیە تەقـینەوەی ئەم کانیاوە پەنگخواردووە ژانەکە کەم بکاتەوە، بەڵام بنبڕی ناکـات. پێم وایە ئێـمەی کورد زۆربەمـان ژیانی منداڵی خـۆمـان لەخـوێندنەوەی ڕۆمـانەکـانی چارلز دیکنز دەبینینەوە، کـەمان هەیە ژیانی منداڵی پڕ لە ئازارو مەینەتی نەبێ، کە گـەورەش دەبین لە ڕوخسـارو جل و بەرگەکانمان ڕەنگ دەداتەوە؛ ڕوخسـارێکی خـەماوی و تەمـاوی، ڕەنگی جل و بەرگیش خـۆڵەمـێشی و ڕەش و قـــاوەییـــەکی تـۆخ. دەبێ، نەبوونی ڕەنگـاوڕەنگی لەمنداڵیمان وای لێنەکردبن بەگەورەییش ڕەش و سپیانە بیربکەینەوە؟

پێش ئەوەی بێـینە سەر ڕۆمانەکانی ئەم کەڵەنووسەرە با تۆزێـک لەژیـانی بڕوانـین بۆ ئـەوەی زیـاتـر لەئـازارو مەینەتییەکانی ناو ڕۆمانەکانی بگەین.

چارلز دیکنز نووسـەرێکی ئینگلیـزییـە، لەسـاڵانی (١٨١٢- ١٨٧٠) ژیاوە. خـاوەنی بەرهەمـێکی زۆری ئەدەبییە، بەتایبەت ڕۆمان. زۆربەی ژیانی منداڵی خۆی بەهەژاری و هەتیـوی لە لەندەن و کـێنت بەسـەر بردووە، هەر بۆیە ئەم دوو شارە لە زۆربەی ڕۆمـانەکـانیـدا ناویان هەیە. کـاتێک باوکی بەهۆی قـەرزداری دەگـیـرێت ئەو تەمەنی تەنیا دوازدە ساڵانە، لە قوتابخانە دێتە دەرێ و بەناچاری بۆ دابینکردنی ژیانی ڕۆژانە دەست بەکارکردن دەکات.

دایکـیـشی بەشـەش منداڵەوە دەچێـتـە لای باوکی و بەناچاری لەگرتووخانەی قەرزدارەکان دەمێننەوە. چارلزی منداڵی بێ دایک و باوک لەکـۆگـایەک لەلەندەن کـار دەکات، لەپشت جامخانەی کۆگاوە سەیری هاتوچۆکەران دەکـات، خـۆی وەکـو گرتوویەک، یان دەست بەسـەرێک دێتـە پێش چاو. ئەو خـەڵکانەی بەوێدا تێـپـەڕیون بەچاوێکی پڕ بەزەییـانە تەماشایان کردووە، کە ئەمـە برینەکەی قـووڵتر کردووە. ئەم شێوە کارکردنەی زۆر پێ شـەرم بووە و کـاری تێ کـردووە هەتا ئەو ئاسـتـەی کـە دەڵێ: «جـاری وا هەبووە لەشـەرمـان لەرزیوم و ئارەقـەم کـردووە». کـارکـردن بەمنداڵی لەکـۆگـاو کـارگـەکـاندا لەزۆربەی ڕۆمانەکانی نووسەردا دەبینرێ و پێدەچێ زۆر کـاریان لەبیـرکـردنەوەو هەست و نەسـتی کـردبێ. ئەمـە سەبارەت بەژیانی منداڵی.

نووسـەر ژیانی لاوێتـیـشی پڕبووە لە ئازارو مـەینەتی،

دیکنز

هەرچەندە خێزانی پێکوەناوە، ژنی هێناوەو دە منداڵیشی هەبووە، بەڵام کێشەو ناکۆکیان زۆر بووە، بۆیە پاش بیست و دووساڵ هاوسەرێتی لەگەڵ کاثرینی خێزانی لێک جیابوینەوە.

لەگەڵ ئەو هەموو ناخۆشی و ئازارانە، کەچی چارلز دیکنز نووسەرێکی سەرکەوتوو بووە. ئەو ژیانەی کە باسمان کرد، زۆر بەوردی لەڕۆمانەکانی خۆیدا بەکاری بردوون و سوودی لێ بینیون. هەر ئەم ژیانەش وای لێ کردووە ببێ بە نووسەرێکی ڕیالیستی، خەڵکی ئەفسانەیی و سەرئاسای نەدەکرد شاکەسی ڕۆمانەکانی، بەڵکو خەڵکی ڕەشۆک و عەوام. بنچینەی ڕیالزمی دیکنز لەسەر هاوکاری و مرۆڤدۆستی و مرۆڤایەتی دامەزرابوو، داکۆکیشی لەمنداڵانی بێ چارەو لێقەوماو دەکرد، ڕەخنەشی لەنایەکسانی کۆمەڵایەتی و دیاردەی دزی و دەسبڕی دەگرت.

لەسەرەتادا بەرهەمەکانی بەزنجیرەو هەر جارەی بەشێکی هەفتانە، یان مانگانەی لەڕۆژنامەو گۆڤارەکاندا بڵاودەکردەوە، ئەمەش وای کردبوو لەلایەن خوێندەوارانەوە ناسراو و خۆشەویست بێ، چونکە خوێندەوارانی هەنگێ نەیانتوانیوە کتێبی گەورە بکڕن. نووسەر بیست و پێنج ڕۆمانی نووسیوە، کەسایەتی و کەڤاڵەکانی ناو ڕۆمانەکانی لەلایەن خوێندەوارانی، زۆر ئاشناو خۆشەویست بوونە، چونکە گێڕانەوەی ژیانی چینی ڕەشۆکی کۆمەڵگای ئەوکاتی لەندەن بووینە.

نووسەر بەیەکێک لەکۆڵەگاکانی ئەدەبی ڕیالزمی ئینگلیزی دەژمێردرێ، چونکە لە ڕۆمانەکانیدا هەڵساوە بە لێکۆڵینەوەی ژیانی کت و متی ڕۆژانەی خەڵکی و هەروەها بەزمانی ئەم خەڵکەش نووسیویەتی.

بەمەبەستی پیشاندان و دەرخستنی مەینەتییەکانی منداڵی لەڕۆمانەکانی دیکنزدا هەوڵ دەدەین سێ ڕۆمانی ئەم نووسەرە بخوێنینەوە، ئەوانیش (دێڤید کۆپەرفیلد) و (ئۆلیڤەر تویست) و (ئاواتە مەزنەکان)ن. لەبارەی ڕۆمانی دێڤید کۆپەر فیلدەوە نووسەر دەڵێ: «من ئەو کتێبەم لە هەموو کتێبەکانی دی خۆشتر دەوێ، باشترینیانە. وەکو زۆرێک لە دایک و باوکانی بەسۆز ئەو منداڵەی زیاتر جێگای خۆی لەدڵی مندا کردۆتەوە دێڤید کۆپەر فیلد»ە.

ئەم قسەیە دوو دەلالەتی هەیە؛ یەکەمیان ئەوەیە کە نووسەر لەوانەیە ئازارەکانی منداڵی خۆی لە دێڤید بەرجەستە کردبێت، بۆیە لەهەمووانی زیاتر خۆش ویستووە. دەلالەتی دووەمیش ئەوەیە نووسەر دیارە زۆر گرنگی بە ئێش و ئازارەکانی منداڵان داوە زۆریش پەرۆشیان بووە، ئەمەش وای لێ کردووە منداڵی زۆر خۆش بووێ بە بەڵگەی ئەوەش کە خۆی دە منداڵی هەبووە.

لەم ڕۆمانەدا ژیانی دێڤیدی شاکەس (Hero) نموونەیەکە لە ژیانی منداڵانی سەدەی نۆزدەیەم، کە پڕ لە ئازارو دەردەسەری بووە. پێش ئەوەی چاوی بەدنیا هەڵێنێ، باوکی دەمرێت، هەروەک لەدەستپێکی ڕۆمانەکەدا، لەسەر زاری کەسی یەکەمی تاک، دەڵێ: «من لە بلندەرستۆن سەفۆلک لەڕۆژهەڵاتی ئینگلستان لەدایک بووم، ناوی باوکم (دێڤید کۆپەر فیلد)م دراییێ، لەبەدبەختی باوکم منی نەدیت، وەختێ دایکمی هێنابوو، زۆر لەدایکم گەورەتر بوو، باوکم شەش مانگ پێش ئەوەی من لەدایک بم، مردبوو، مردنی باوکم دایکە جوان و جحێڵەکەمی زۆر دڵتەنگ کردبوو، دەیزانی لەگەڵ ئەم کۆرپە تازەیەو ئەم بێ مێردییە ژیانی زۆر زەحمەت دەبێ»

لەم پەرەگرافەدا بۆمان ڕوون دەبێتەوە کە نووسەر تەنیا چیرۆکی بۆ منداڵان نەگێڕاوەتەوە، بەڵکو زۆر پرسیاری فەلسەفی و گفتوگۆی قووڵ دروست دەکات. لەسەر زمانی ئەم منداڵە نووسەر دەڵێ: کاتێک مرۆڤ دەهێنرێتە سەر دنیا، هیچ پرسێکی پێ ناکرێ، لەکوێ لەدایک بێ؟! حەزی لێیە بێتە سەردنیا، یان نا؟ کێ دایک و باوکی بێ؟ باوکی زیندوو بێ، یان نا؟ هەتا پاشان لەناو لێنانیش پرسی پێ ناکرێ! کەسانی دەوروبەری ناوێکی

بەسەردا دەبڕن و هەتا مردنیش ئەو جۆرە ژیانە و ئەو ناوەی لەکۆڵ نابێتەوە.

ئەمە پرسیارێکی فەلسەفی زۆر گەورەیە، باشە چۆن دەبێ بوون و ژیان، پاشان مردنیش هەر بە ئیرادەو ویستی خۆت نەبێ!؟

دێڤید تەمەنی دەگاتە هەشت ساڵان، دایکی مێرددەکاتەوە (مستەر مێردستۆن)ی ڕەزاگران و دڵڕەق و توندوتیژ دەبێتە باوکی. لە باسی بێ ڕەحمی و توندوتیژی ئەم باوکە دەڵێ: «لەژووری نووستنم قۆڵ بەستی کردم و بەداران کەوتە گیانم، ویستم هەرچۆنێ بێ کارێ بکەم، دەستم گرت و گەزەیەکی توندم لێ دا، هاواری لێ هەستاو هەتاپێی کرا لێی دام.. بۆماوەی پێنج شەو و پێنج ڕۆژ لەم ژوورەدا دەرگام لەسەر توند کرا، کەسم نەدەدیت جگە لەخوشکی زڕباوکەکەم نەبێ کە خۆراکی بۆ دەهێنام، بەڵام قەت قسەی لەگەڵ نەدەکردم».

لێرەدا پێدەچێ دایکی کەوتبێتە دووڕیانەوە، یان ئەوەتا دەست لەخۆی بشواو واز لە هەموو خۆشیەکانی مێردکردن بێنێ و ژیانی خۆی پێشکەش بە کوڕەکەی بکاو جارێکی تر شوونەکاتەوە، تەنیا کوڕەکەی بەخێو و گەورە بکات، یانیش ئەوەتا خۆشی و ئاواتەکانی کوڕەکەی فەرامۆش بکاو خۆشی و لەزەتەکانی خۆی وەدەست بێنێ و شووبکاتەوە. دیارە چارەسەری مامناوەندی نەبووە، بۆیە بەناچاری ڕێگەی دووەمی هەڵبژاردووە. بەڕاستی بۆ دایکێکی جوان و جحێڵ، دووڕیانێکی سەختە، یان مێرد، یان کوڕ. هەرچۆنێک بێت، دێڤید بووە بەکەسی دووەم لەژیانی دایکیدا و بە پەراوێز کراوە، ئەم پیاوەش بەتەواوی کۆنترۆڵی دایکی کردووە. دایکێک هەتا نەیتوانیوە فرمێسکێکیش بۆ ئێش و ئازارەکانی کوڕە تاقانەکەی بڕێژێت، تا لەدواییدا ئەویش دەمرێت. ئەمجارەیان دێڤید بەتەواوی بێ نەوا دەبێ.

ژیانی لاوێتی شاکەسی ئەم ڕۆمانە، هەروەکو ژیانی نووسەر خۆی، پڕیەتی لەدەردو مەینەتی. پاش ئەوەی ژن دێنێت و ماوەیەک لەگەڵ ژنەکەی پێکەوە دەژین لەناکاو ژنەکەی دەمرێت، ئەم کارەساتە زۆر کاری تێدەکا و تووشی نائومێدی دەکا. ماوەیەکی کەم پاشتریێ، برادەرێکی منداڵی زۆر خۆشەویستی دەمرێت. ئەم دوو کارەساتە وا لە دێڤید دەکەن ماوەیەکی زۆر لەنێوان تارمایی مردن و ژیاندا ژیان بباتەسەر، دەڵێ: «لەگەڕانەوەم بۆ لەندەن و بۆ ژیانی کۆنم تارماییەکان دەوریان دابووم، زۆر دڵتەنگ بووم بەوەی خێزانە منداڵکارەکەم و برادەرێکی خۆشەویستی منداڵیشم لە دەستدابوو، هەندێ جار وام هەست دەکرد دەمەوێ بمرم، ناچار ئینگلستانم بەجێ هێشت و ماوەیەک لە ئەوروپا گەڕام، لە خەوێکی ناخۆش وتاریک دەژیام و بێ ئەوەی هیواو ئاوات و حەزم لە داهاتوودا هەبێ...»

ڕۆمانی دووەم، کە دەمەوێت چاوێکی پێدا بخشێنم، چونکە پێویستی بەوە نییە بەدوای بگەڕێی، خۆی پڕیەتی لە ئێش و ئازارو مەینەتی منداڵی. نووسەر لەساڵی (١٨٣٧) دەستی بەنووسینی ئەم ڕۆمانە کرد، ئەوکات تازە ببووە باوک. لێرەوە بەدوا خەمەکانی دوو ئەوەندە دەبن هەر تەنیا خەمی یادەوەرە تاڵەکانی ڕۆژانی منداڵی نییە، بەڵکو تووشی ئەمری واقیع بووە و ئیتر دەبێ خەمی منداڵەکانیشی لەبەربێ. لەم بارودۆخە نالەبارەی ئینگلستان، سەدەی نۆزدەیەم، کە کۆمەڵ پڕیەتی لەباندی تاوانکاری و گرووپی دزو پیاو خراپ، چۆن منداڵەکانی ئاراستە بکات، هەر منداڵی خۆی نا، بەڵکو ئەو وەک نووسەرێکی ڕیالیست ئەرکی ئاراستە کردنی هەموو منداڵانی دەکەوێتە سەرشان. ئەمە یەکەمین ڕۆمان بوو کە نووسەر تێیدا لەدژی پیاوخراپانی (Evil)ی کۆمەڵگا بدوێ. باسی بێ بەزەیی و دڵڕەقی کارمەندانی هەتیوخانەکانی کردووە. لەلایەکی ترەوە بە وردی وێنەی تاوان و دەستبڕییەکانی باندە خراپە خوازەکانی ئەو سەردەمی لەندەنی کێشاوە؛ چۆن پیاوخراپان بە ئاسانی منداڵانیان بۆ ناو ژیانی تاوانکاری کێش کردووە، چۆن بۆ بەرژەوەندی خۆیان خراپەکاری و دزی گیرفانبڕییان پێ کردوون.

وەکو باسمان کرد. زۆربەی شاکەسی ڕۆمانەکانی نووسەر، وێنەیەکن لەسەردەمی منداڵی خۆی. لێرەدا ئولیڤەر لەسەر ژانی بوونی ئولیڤەردا دەمرێت، لە هەتیوخانە گەورە بووە، لەساڵەکانی سەرەتای ژیانی دڵڕەقی و بێ بەزەیی فەرمانبەرانی هەتیوخانە لەشوێنی سۆزو بەزەیی دایک و باوکی بووە. تێر بە زگی خۆی نانیان نەداوەتێ، چەندان شەو و ڕۆژی بەبرسێتی بەسەر بردووە. لە قۆناغی دووەمی ژیانیدا، پاش هەتیوخانە، بۆماوەیەک شاگردی مردوو شۆرێک بووە!. دەبێ مردوو شۆری چ کاریگەرییەکی لەسەر دەروونی ئەم منداڵە هەبووبێ؟ ئاشکرایە کە گەورەکان لەم کارە دەترسن، دەبێ حاڵی منداڵێکی هەتیوی رووت و برسی چۆن بێ؟ بەڕاستی سەختە مرۆڤ شەوو ڕۆژ لەگەڵ مردوو و دارە مەیتەکان ژیان بەرێتە سەر! ئۆلیڤەر تویست لەم قۆناغەدا چرکە بەچرکە لەگەڵ ترسدا ژیاوە، تا لەکۆتاییدا هەلی بۆ دەرخسێ و بۆ لەندەن ڕادەکا. کاریگەری ژیانی منداڵی نووسەر کە پڕ بووە لە ترس و دڵەڕاوکێ، لێرەدا بەڕوونی

دیارە، ترس و مردن دوو ڕەگەزی سەرەکین کە هەمیشە لە هەموو ڕۆمانەکانی دڵەڕاوکێیان بەنووسەر کردووە و هەمیشە بە دوایەوەن و ئۆقرەیان لێ هەڵگرتووە. ئۆلیڤەر لە ژیانی ناو دارەمەتیان ڕزگاری دەبێ، بەڵام ئەمجارەیان باندە تاوانکارەکان لە لەندەن چاوەڕێیانە، کە دەگاتە شار بێ شوێن و دەرەتان سەری لێ دەشێوێ، بۆیە زۆر بە ئاسانی دەکەوێتە داوی تاوانکارانەوە. پاش ئەوەی چەند دزیەکی پێ دەکەن، ئۆلیڤەر بۆی ڕوون دەبێتەوە کە ئەمانە گرووپێکی پیاوخراپن دزی و گیرفانبڕی دەکەن، هەموو هاوڕێ منداڵەکانیشی بۆ پیرە شایلۆک کاردەکەن. کە ئەوەی بۆ ڕوون دەبێتەوە، ڕادەکا ئەمجارەیان تووشی ماڵێکی چاک دەبێ و دەبێتە ناسیاوی گرووپێکی چاکەخواز. لێرەدا دەکەوێتە نێوان ململانێی گرووپی تاوانکاران، کە دەیانەوێ بیبەنەوە، گرووپی پیاوچاکەکانیش کە نایانەوێ جارێکی تر تووشی پیاو خراپان بێتەوە و پارێزگاری لێ دەکەن، لەململانێی ئەم دوو گرووپە نووسەر جموجۆڵێکی دراماتیکی جوانی دروست کردووە.

«ئاواتە مەزنەکان»یش ڕۆمانێکی تری چارلز دیکنزە، لەم ڕۆمانەشدا نووسەر لەژێر تیشکی ژیانی منداڵی خۆی، زەحمەتی و ئالییەتەکانی ژیانی منداڵی پیشان دەدا. (پیپ)ی شاکەس ژیانێکی ئاڵۆزو پڕ مەینەتی هەیە، دایک و باوکی نەماون و لەلای خوشک و زاواکەی دەژی. خوشکەکەی هەر تاو ناتاوێک ئەوەی بەچاو دا دەداتەوە کە بەدەستی خۆی بەخێوی کردووە. پیپی بەستەزمان تاکە شوێنێ کە دڵی لێ بکرێتەوە ئەو گۆڕستانەیە کە دایک و باوکی لێ نێژراوە. لە خوێندنەوەی زۆربەی ڕۆمانەکان دەبینین مردن، یان ئامرازەکانی پەیوەندیدار بەمردن وجوودیان هەیە؛ مردنی ئازیزان و ژیان لەگەڵ مردوو شۆڕێک، یان لەگەڵ دارە مەیت و گۆڕستان. شاکەسی ڕۆمانەکان، کە بەزۆری منداڵن، نزیکترین کەسیان دەمرێ و پاشان لەخەماویترین ئەتمۆسفیردا دەژین. لەم ڕۆمانەدا بۆمان دەردەکەوێت کە خەم و ئازاری منداڵانی خێزانە هەژارەکان لەوێوە دەست پێدەکات کە هەست دەکەن منداڵانی خێزانە خوا پێداوەکان ژیانیان لەوان چاکترو جل و بەرگیان باشترو ئاستی خوێندەوارییان بەرزترە. ئاساییە لای منداڵ کە هەژار و نەخوێندەوار بێ، بەڵام کاتێک منداڵانی دەوری خۆی ببینێت لە خۆی خوێندەواترن، دەوڵەمەندترن، ژیانیان خۆشترەو کێشەو گیروگرفتیان نییە، ئیتر منداڵی هەژاری قوڕ بەسەر، ئۆقرەو ئارامی لێ هەڵدەگیرێ، دەکەوێتە ناو خەیاڵات و بیرکردنەوە، بۆ ژیانی ئەو ئاوایە؟ دەبێ کێ وای دانابێ؟ بۆ ئەوان لەو خواپێدراوترن؟ ئێ خۆ ئەو چی لەوان کەمتر نییە؟ کاتێک لە بەراوردکردنی ژیانی خۆی و ئەواندا ئەم جیاوازییە فراوانە بەدی دەکا، خۆی زۆر بەکەم و غەدر لێ کراو دێتە پێش چاوان و شەرم دایدەگرێ، ئەمەش گەورەترین کارەساتە. لە ڕۆژانی ئەمڕۆشدا باندە تیرۆرست و خراپەکارەکان بە چاکی لاوازی ئەم خاڵەی منداڵانیان دۆزیوەتەوە، بۆیە دەبینین سوودێکی زۆریان لەمنداڵان و هەرزەکاران بینیوە، بەتایبەتی منداڵانی هەژارو کۆمەڵگە پاشکەوتووەکان، توانیویانە لەزۆر کاری تیرۆرستی بەکاریان بێنن.

پیپ، بێ دایک و باوکی و ژیانی ژێردەستی خوشکی و هاودەمی لەگەڵ کێلی گۆڕەکانی زۆر پێ ئاسایی بوو، چونکە هەموو ژیانی ئەو لە چوارچێوەی خانووە شڕەکەی خوشکی و دووکانی ئاسنگەری زاواکەی و گۆڕستانەکە تێنەدەپەڕی، شوێنی لەمانە خۆشتریشی نەبینیبوو، بەڵام پاش ئەوەی ماڵی پیرێژنە هاڤیشالی دەوڵەمەندی بینی و ژیانی ئیستێلای ناسک و نازداری بینی، هەستی کرد بەخۆی لە چ مەینەتییەک دەژی. ژیانی خۆی و ئیستێلای بەراورد دەکرد، ئیستێلای جوان و خوێندەوارو لەکۆشکی هاڤیشام دەژی، خۆشی هەژارو نەخوێندەوار و نارێک. لێرەوە کارەساتەکە دەست پێ دەکات سروشتی مرۆڤ وایە؛ ئاساییە هەژارو نەخوێندەوار بی، بەڵام شەرمە لە کەسانی دەوروپشتی کەمتربێ.

خاتوو هاڤیشام داوا دەکا کە پیپ بێ لەکۆشک بژی بۆ ئەوەی لەگەڵ ئیستێلا یاری بکەن. کە پیپ دەچێ ڕووبەڕووی جەنگێکی دەروونی گەورە دەبێتەوە، دەبینێ ئەم خاتوونە هەموو کارێکی ئەوەیە کە ئازاری بدات، تێ ناگا مەسەلە چییە، ئێ خۆ ئەو چ کارێکی هەڵەی لەدژی ئەم خاتوونە نەکردییە، بەڵام دوایی کە ژووری ئەم خاتوونە دەبینێ، مەسەلەکەی بۆ ڕوون دەبێتەوەو دەزانێ کە دەیەوێ تۆڵەی هەموو ڕەگەزی نێرینە لەم بکرێتەوە، چونکە کاتی خۆی پیاوێک وادەی پێداوە بیخوازێ، بەڵام پارەکانی بردووەو نەشیخواستووە، پیپ بەم جۆرە وەسفی ژووری خاتوو هاڤیشام دەکات؛ تاریک و خەماوی، خاتوونێکی دەوڵەمەندی تێدا دەژی لە ڕۆژی بووکێنییەوە تائێستا، زاواشی هەر نەبینیوە، بەجلی بووکێنییەوە هەر چاوەڕێیە. لەوەسفی ئەم پیرێژنەدا دەڵێ: «تێگەیشتم بەدرێژایی چەندین ساڵە هەر چاوەڕێیە، جلی بووکێنی زەرد هەڵگەڕاوەو گوڵەکانی قژیشی پووکاینەوە، نەخشەکانی سەرجل و بەرگەکەی زۆر کۆن بووینە. هەموو شتەکانی ژوورەکەی کۆن و مردوو بوون، تەنیا شتێک کە

لە ژوورەکەدا دەبریقایەوە چاوەکانی ئەم پیرێژنە بوون، لەمنیان دەڕوانی».

پیپ بەحسابی خۆی هاتبووە ئەم کۆشکە بۆ ئەوەی ژیانی چاکتر بێ و ئاواتەکانی بێنێتەدی، کەچی ڕووبەڕووی ئەتمۆسفیرێکی خەماوی و پڕ ئازار بوو. خاتوو هاڤیشام دەیەویست تۆڵەی هەموو پیاوەکان لەو بکاتەوە و ئیستێلاش نازی پێ دەفرۆشت و ئازاری دەدا. لەناکاو پارێزەرێک پەیدا دەبێ و ئاراستەی ژیانی پیپ دەگۆڕێ، لەڕێی خاتوو هاڤیشامەوە پێی ڕادەگەیەنێ کە ئەم پارێزەرە هاتووە و لەلایەن کەسێکی نادیارەوە هەموو خەرجییەکانی پیپ لەئەستۆ دەگرێ بۆ ئەوەی بچێتە لەندەن بخوێنێ و ژیانێکی خۆش بگوزەرێنێ. پیپ هەست دەکا دەرگایەکی لێ کراوەتەوە ئەم هەلە دەقۆزێتەوە و بۆ وەدەستهێنانی بڕوانامەیەکی بەرزو بۆ ژیانێکی پڕ خۆشی و شادی، بۆئەوەش بتوانێ بگاتە ئاستی ئیستێلای ناسک و نازدار، بەرەو لەندەن دەکەوێتە ڕێ. هەرچەندە نازانێ سەرچاوەی خەرجییەکانی لەکوێوە دێ، کە ئەمە تووشی نائارامی و دڵەڕاوکێی دەکات، بەڵام هەرچۆنێک بێ ژیانێکی نوێ دەست پێ دەکات. لەباسی لەندەن دەڵێ: «هەموو خەڵکی ئینگلستان پێیان وابوو لەندەن شارێکی جوانە، من سەیرم پێ هات کە بینیم لەندەن شارێکی زۆر ناخۆش و ناشیرینە؛ شەقامی تەسک و تریسک و پیس، حەشامەتی زۆری خەڵک لە قونجە خانووی بچووک. لەگەورەیی ئەم شارە ترسم لێ نیشتبوو، لە سمیسفێڵد بەو هەموو پیسییەی بازاڕی گۆشتفرۆشان حەپەسام، لە نیو گێت پریزن پیرە پیاوێکی سەرخۆش شوێنی لەسێدارەدانی گرتووەکانی نیشان دام، بەسووک و سانایی پێی ڕاگەیاندم کە بەیانی چوار کەس لێرە لە سێدارە دەدرێن». ژیانی خۆشگوزەرانی لەندەن ئاواتە مەزنەکانی پیپی نەهێنایەدی، کەڤاڵە خەماوییەکانی ئەم شارە گەورەیە نەیانهێشت بە ئارامی بگوزەرێنێ. کاتێکیش زانی کە خەرجییەکانی لەکابرایەکی تاوانبارەوە بۆ دابین کراوە، بەیەکجاری ژیانی تێکچوو. بەبیری هاتەوە ئەوکاتانەی لە گۆڕستانەکەی دایک و باوکی ژیانی بەسەر دەبرد و ڕۆژانە ماوەیەک لەوێ دەژیا، ڕۆژێکیان تووشی گرتوویەکی ڕاکردوو بووە کە داوای خۆراکی لێکردووە، ئەویش لەترسان لەماڵی خوشکەکەی هەندێ خۆراکی دزیوەو بۆی هێناوە. ئێستا ئەو کابرایە لەئوسترالیا کاردەکات و ویستوویەتی پاداشتی بداتەوە، بۆیە ئەم پارێزەرەی ناردووە کە هەموو خەرجییەکانی پیپ بکێشێ.

لەکۆتاییدا، دیکنز وەکو ڕۆمانووسێکی ڕیالیزمی بنچینەی تراژیدیای مرۆڤ بۆ زۆر هۆکار دەگەڕێنێتەوە؛ هۆکاری مادی و ئابووری، کۆمەڵایەتی، جیاوازی چینایەتی، ململانێی نێوان نەوەکانی، برسیەتی و هەژاری، هۆکارە سیاسییەکان، ئەو پێی وا نەبوو کە سروشت و هێزە شاراوەکانی دەرەوەی سروشت، یان ڕێکەوت و قەدەر فاکتەر بن لە تراژیدیای مرۆڤ. ڕۆمانەکانی چارلز دیکنز بۆ منداڵان نەنووسراون، ئەگەرچی زۆربەی پاڵەوانی ڕۆمانەکانی منداڵ بوون، بەڵام لە بەکارهێنانی تەکنیکەکاندا، یان لە زمانەکەی ڕا دەزانین کە ئەم زمانە تۆکمەیە هی منداڵان نییە. زۆر لە ڕەخنەگرانیش ئەمە بەخاڵی لاوازی ڕۆمانەکانی دیکنز دادەنێن، پێیان وایە ئەگەر لەکێشەی منداڵان بدوێ، دەبێ زمانەکەشی هی منداڵان بێ، بەڵام پێم وایە نووسەر لەبێ ئاگایی و نەزانی ئەمەی نەکردووە، بەڵکو ئەو لە گرفت و مەینەتییەکانی منداڵی دواوە بەزمانی گەوران بۆ ئەوەی گەورە بیخوێننەوە. لەلایەکی ترەوە دەبینین کارەکتەرەکانی ڕۆمانەکانی دیکنز تەنیا خەیاڵاوی نین، بەڵکو زۆربەیانی لەواقیعی تاڵی ژیانی منداڵی خۆی هەڵێنجاوە، هەربۆیەش بوون بەهاوڕێی نزیکی هەموو خوێنەرەکانی نووسەر دنیایەکی خەماوی و پڕ لە مەینەتی لەدوای خۆی بەجێ هێشت، هۆکارو فاکتەرەکانی ئەو مەینەتییانەشی لەدوو تویی ڕۆمانەکانی پێشان داو نەوەی دوای خۆیشی گفتوگۆیەکی زۆریان لەسەر کرد.

ژێدەر:

سێ ڕۆمانی

Charles Dickens

1- David Cooperfield.

2- Oliver Twist.

3- Great Expectations.